

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ

ΚΑΘΕ

ΚΤΡΙΑΚΗΝ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ

ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΑΗΡΩΤΕΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΔΡ. 10

ΔΕΠΤΕΡΙΟΥ Φρ. Χρ. 10

Τμήν Φύλλου

10 Δεπτή 10

ΤΑ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ
—ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ—

ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ

ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ Α'.

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 19 Οκτωβρίου 1903

ΓΡΑΦΕΙΑ: Οδός Οικονόμου αριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 65

Ο Κ. ΨΥΧΑΡΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ „ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ“

Rosmarionou

Petros-Guinee (Côtes du Nord) 28 του Σεπτεμβρίου 1903

Αγαπτιέ μου,

Είναι όμοιο όνειρο ή Τρισευγενή, και πρωτότυπο "Ιώως γι' αήτο άκουσες τόσα καί α' άκούσης άκόμη πολλά. Είναι πρωτότυπο, γιατί δε χρωστώ τίποτε κανενός. Έχει μέσα συμβολισμό, με ό συμβολισμό σου έβρα μπό' ξετίλα παρ' ότε ήμτε ιδιενισμός. Είναι ρωμαϊκός. Δε θα πη όμως πως θα τον καταλάβαινε καλύτερα. Ποιος προσέχει σήμερα στά ρωμαϊκά και στους Ρωμαίους; Όλα μας ρωμαϊκά και ρωμιοί όλοι μας. Μπρά! Τι έχει να κάνει; Δεν τό καταδεχόμαστε να φανούμε κείνο που είμαστε περιφάνεια που σημαίνει καταφρόνιο του έαυτού μας' ψευτική λοιπόν κι' ολέθρια περιφάνεια. Η ψυχή μας; Της Ρωμιούσης ή ψυχής; Καλέ, δε θαρρέσαι; Παιός θα σκύψη να τη μελετήση, μελετώντας να την καλλιεργήση, να νοιώση τί πράγμα είναι ή ψυχή μας αήτη, και τί μπορεί να γίνει όδρω ή ψυχή μας:

Εσύ άνοίξεις τά φτερά σου. Άνέδνηες ίσα με τά ουράνια κι από κεί άπάνου μάς είδες πως είμαστε και πως θαύμαστε κατόπι. Σε συνεπήρανε οι έλπίδες σου οι μαγεμένες, ό γενναίος σου ό νοός, ή τρυφερή καρδιά σου. Ώνειρέφτηκες τή Γ'ωμία τή μελλούμενη, άπαλλαγμένη, ξελευτρωμένη από κάθε προάληξη που κομποδένει, από κάθε ψευτία που λερώνει. λήφτηκες και τίμια, γιατί ξέρει και γιατί βλέπει, γυναίκα. όχι σκιάδα, ταιρι άληθινό κι άντάξιο του άντρός της. Δεν τή συνήλασε άκόμη αήτά ή γυναίκα ή δική μας. Παιός από μάς δε θυμάται μια μάνα, μια γιαγιά: Όταν ή γυναίκα είχε περισσότερη κρίση, γνώση περισσότερη από τον άντρα, έπρεπε να τή κρύψη, έπρεπε, για να τήν άκούση, να κάνει σαν τήν δούλα τήν ταπεινή που κάτι έχει να πη του αφέντη. Άφέντης εφανε ό άντρας, κ' ή γυναίκα ένα πλάσμα που άνάγκη δεν έχεις να μάθης τί της άρέσει και τί δεν της άρέσει. Τό χρέος της είναι νάγαπῃ, δηλαδή να θέλη ό,τι θέλει ό άντρας. Ό άντρας να θελήση ήξαφνα κάτι που τό θέλησε ή γυναίκα, ή που μπορεί να τό θέλη, ό άντρας, είτε σπύτι του, είτε στον περίπατο, είτε στο ταξίδι, να ρωτήη τή γυναίκα του γιό ένα της κέφι

* Τό γραμμά αυτό τ'όστειλε ό κ. Ψυχάρης στον κ. Παλαμά. Είχε δε τήν καλωσύνη ό κ. Ψυχάρης να μάς πώση τήν ιδέα να τή δημοσιεύουμε στο «Νουμά».

γιό κανένα της γούστο ή για καρμιάν όρεξή της, μάλιστα να δῇ αν τό ρωτήημά του δε θα ξυπνήση τίποτης άγνωστό του πού στην ψυχή της κοιμάται και που πρώτος αήτος έτοι θα τό χαρή, — μήτε τό βάζει με τό ν ή του. Άπαρχής είναι βέβαιος πως ή,τι πη, ή,τι νιώση, ή,τι συλλογιστή του λόγου του, θα τό πη. θα τό νιώση, θα τό συλλογιστή και κείνη δίχως κίνη να τή συμβ'υλεήτῃ, τάποφάσισε πως έχουνε τά ίδια γούστα, τήν ίδια αντίληψη τής ζωής. Τέτοια σκλαδιά ή Τρισευγενή σου μήτε θέλει να τήν άκούση. Κ' είναι τόσο δυνατό κι όμοιο τό αίστημά της που όταν έρχεται, νάψικα ντυμένη στού Πέτρου Φλώρη, όταν του μιλή για τον πατέρα της, που κι' αήτος άδικα τής φέρεται, με που ή Τρισευγενή δεν τό καταδέχεται να τήν άδικήση ούτε του Πέτρου της ό λόγος, ό Πέτρος δεν τής άποκρίνεται, πείει να ξεχάση ως και τό άχτι του τό παλιό, γιατί βλέπει πλάσμα μπροστά του που και του ίδιου του φαίνεται σαν άνώτερο. Άνώτερη απ' όλους μάς τή δείχνεις και στη λαμπρή εκείνη τή σκηνή με τον Πάνα Τράτα, όσο λείπει ό άντρας της, και που δε διαλύγουνε, δεν αντιμετωπίζονται δυο πρόσωπα, παρά δυο κοινωνίες, παρά δυο κόσμοι. Συμβολισμός αυτό θα πη. Ό κοινός άναγνώστης ή ό κοινός θεατής, στά λόγια τά σπαραχτικά που ανταλλάζουνται, να συναρπάζεται με τό πάθος, ό φιλόσοφος να ξεδιαλέξη τήν ιδέα. Κ' ή δική σου άξίζει μελέτη. Πολύ σωστά τήν ψυχολόγησες τήν Τρισευγενή σου. Όσο κ' ίδια της αν τό θέλη, όσο κι αν τόχει τό σκαρί της να κόψη δρόμο προς τάνοιχτά της ζωής, προς τον πολιτισμό, οι συνήθειες οι παλιές, οι κληρονομημένες, τής σφιχτοδένουνε τά πόδια. Η άψεφτη λέει μια ψεφτιά. Γιατί; Για να μη χάση του άντρός της τήν αγάπη. Κι' ό άντρας της θυμώνει και τήν αφήνει, ό άντρας της που ίσως πιότερο κι απ' αήτηνε φταίει για τήν ψεφτιά της. Η γυναίκα, όταν είναι σκλαδα, πως να κάνει, πως να σωθῇ, παρά μη λέγοντας τήν άλήθεια, όπως και τά παιδιά τόδες φορές, για να μην τιμωρηθῇ ύνε; Νομίζει πως έτσι θα γλυτώσει κ' έτσι πεθαίνει' μάθημα και τούτο για τήν Τρισευγενή τή μελλούμενη, που ή μόνη της σωτηρία θάναι μια μέρα να μείνη πιστή ως τό τέλος στον προορισμό της, στην άλήθεια.

Τό τέταρτο μέρος ίσως είναι και τό πιο τολμηρότερο σου. Άντίς να μάς τή φέρης στη σκηνή, να χύνουμε δάκρυα στο θάνατό της, ψυχομαχῇ ή Τρισευγενή μακριάσε από μάς ενώ μάς δείχνεις πως κρίνουν οι άλλοι τή μοναδική τήν κοπέλλα, ενώ ποιντικά και καθάρια μάς μεταφράζεις τήν κοινή γνώμη του κόσμου, και τήν κακή και τήν καλή. Βέβαια, ότανε πιο δραματικό να τή βλέπαμε, να τής τάλεγαν εκείνης, με προτίμησες τή φιλοσοφία πού σου φάνηκε τό καθαυτό σου δράμα. Ό άγαθός σου ό βυλιτζής, ό Νίκαρας, μάς λέει τότες και τήν καρδιά σου άγάπηδες τήν Τρισευγενή και τήν ά-

γαπῃς, γιατί στά τρισευγενή της ψυχής της άνακάλυψες τό μάλαμα τάχαλαστο που σήμερα ίσως φέγει σε μια ή δυο κόρες και που σου δίνει έλπίδα για τό μέλλο, έπειδή τό μάλαμα τής Τρισευγενής είναι τό ρωμαϊκό μάλαμα τ' άληθινό.

Η γλώσσα σου πολύ όμοια. Έτσι ποτέ σου θαρρώ δεν έγραψες, με τόσο χρώμα, με τόσο φως, με τόση ποιήση και τόσο βάθος. Και με τόση γραμματική. Γραμματική και τέχνη για μένα, τό ξέρεις, είναι τό ίδιο. Μπορεί που και που να μη συμφωνά μαζί σου. Έχεις έρωτα με τό ν τό τελικό, για νάποφύγης τάχα μια χασμωδία. Γράφεις μάλιστα και κα λ ή ν άντάρωση. Μα τό λ ένε; Φοδούμαι μήπως και τό ν αήτο είναι σαν μπογιά που βάζουμε στην άλήθεια, για να γίνει όμορφότερη, και δε γίνεται. Η γλώσσα μας τις έχει τις χασμωδίες που σε τρομάζουνε, όπως έχει και πολλά τέτοια που καλύτερα δεν είναι' φάνηκε και (τό βάζεις και σύ, σελ. 9) στο τόμα κτλ. Έχω σημειωμένα στο δράμα σου κάμποσα. Τι να σου τά ξεσηκώσω τώρα; Δεν άξίζει. Βλέπουμε άλλη φερά. Η Τρισευγενή να μάς ζήση, και παιδιά να μάς κάνει, και στη γλώσσα και στην ιδέα.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΚΥΚΝΟΥ

(Σαν όπιαδία)

Κάτι στο νοί' μου έχει ριζώσει
Κι' από τή σκέψη πειδ δε βγαίνει:
— Στο ψυχογράφημα τής μέρας
"Πρθεσ γλυκειά κι' άσπροντυμένη

Και στον όρθον επάνω βράχο
"Ολόρθη έστάθηκες κι' όμοια
Σαν μίαν άνάγλυψη νεράδα
Φευγάτη απ' έναν άμφορέα...

Κι' ως έκυμάει ή φορεσιά σου
Κι' ξεφυρίζαν τά μαλλιά,
Κι' είχες τά μάτια καρφωμένα
Στα φωτερά και στα ψηλά,

Σαν κάποιος άγγελος μου έφάνης
Πού για ταξίδι μακρινό
Πλατείθ' άνοίξη τά φτερά του
Στον καταγάλανο ουρανό!...

ΘΡΑΣ. ΖΩΓΟΠΟΥΛΟΣ